

دانشگاه کردستان
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه الهیات و فقه شافعی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فقه شافعی گرایش فقه شافعی

عنوان:

بررسی تطبیقی حکم تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی و قانون ایران

پژوهشگر:

سیدسیروان تاج فیروزه

استاد راهنما:

دکتر سید نوید نقشبندی

بهمن ۱۴۰۱

برای حقوق پدیدآوران

دانشگاه کردستان
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه الهیات و فقه شافعی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فقه شافعی گرایش فقه شافعی

عنوان:

بررسی تطبیقی حکم تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی و قانون ایران

پژوهشگر:

سیدسیروان تاج فیروزه

استاد راهنما:

دکتر سید نوید نقشبندی

بهمن ۱۴۰۱

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه کردستان است.

بسمه تعالی

* تعهد نامه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه کردستان در انجام پایان نامه *

اینجناب سیدسیروان تاج فیروزه دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات - فقه شافعی متعهد می شوم:

- ۱- صداقت، امانتداری و بی طرفی را در انجام پژوهش و انتشار نتایج حاصل از آن رعایت نمایم.
- ۲- در نگارش نتیجه پژوهش های حاصل از موضوع پایان نامه، از باز نویسی نوشته های دیگران بدون ذکر منبع، بازی با الفاظ، زیاده نویسی، کلی گویی و جزم اندیشی و تصرف گرای پرهیز نمایم و نتایج پژوهشی خود را در موعد مقرر و با اطلاع استاد راهنما منتشر نمایم.
- ۳- تمامی یافته های مستخرج از پایان نامه متعلق به دانشگاه کردستان بوده و لازم است در کلیه مقالات مستخرج از آنها نام دانشگاه کردستان را تحت عنوان ((دانشجوی دانشگاه کردستان)) یا ((دانش آموخته دانشگاه کردستان)) ذکر نمایم.
- ۴- در انتشار مقالات نام استاد (استادان)، راهنما و استاد (استادان) مشاور را در لیست مولفین مقاله ذکر نمایم و از آوردن اسامی افرادی که نقش مؤثری در انجام پژوهش نداشته اند، جداً خودداری نمایم.
- ۵- در بخش سپاسگزاری مقاله، از تمامی افراد و سازمانهایی که در اجرای پژوهش مساعدتی مبذول داشته اند با ذکر نوع مشارکت تشکر و قدر دانی نمایم.
- ۶- از انتشارهم پوشان یا ارسال همزمان یک مقاله به چند مجله و یا ارسال مجدد مقاله چاپ شده به مجلات دیگر خودداری نمایم.
- ۷- در صورت عدم رعایت موارد مذکور، دانشگاه کردستان مجاز خواهد بود تا برابر مقررات اقدام نماید.

امضاء دانشجو

دستورالعمل نحوه برخورد با موارد تخطی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در هنگام

انتشارنتایج پژوهش

- ۱- در موارد زیر دانشگاه کردستان با مجله مربوطه مکاتبه و درخواست خارج نمودن مقاله را نموده و موضوع را به محل کار یا تحصیل
- ۲- بعدی دانشجو اطلاع خواهد داد.
- الف - چاپ مقاله بدون اطلاع و تأیید استادان راهنما،
- ب- چاپ نتایج حاصل از پژوهش های انجام شده در دانشگاه کردستان بدون ذکر نام دانشگاه
- ۳- در صورت احراز تخلف از سایر موارد درج شده در تعهد نامه دانشجویی، دانشگاه ضمن مکاتبه با مجله مربوطه، حسب مورد تصمیم گیری خواهد نمود.

دانشگاه کردستان
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه الهیات و فقه شافعی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فقه شافعی گرایش فقه شافعی

عنوان:

بررسی تطبیقی حکم تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی و قانون ایران

پژوهشگر:

سیدسیروان تاج فیروزه

در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۱۷ توسط کمیته تخصصی و هیأت داوران زیر مورد بررسی قرار گرفت و با درجه عالی به تصویب رسید.

امضاء	مرتبۀ علمی	نام و نام خانوادگی	هیأت داوران
	استادیار	دکتر سید نوید نقشبندی	۱- استاد راهنما
	استادیار	دکتر رنوف رهنمون	۲- استاد داور خارجی
	استادیار	دکتر سالم افسری	۳- استاد داور داخلی
	دکتر مهدی حاتمی	مهر و امضاء معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده	مهر و امضاء مدیر گروه دکتر سید نوید نقشبندی

تقدیم به:

پدر بزرگوارم که در طول زندگی خود برای اینجانب نهایت مشقت را متحمل
و کمال شفقت را عنایت فرمودند و مادر مهربانم که در سختی‌ها و دشواری‌ها و مشکلات
فراوان زندگی همواره برایم یآوری دلسوز و فداکار و حامی محکم و استوار بودند و همسر
عزیزم به پاس قدردانی از قلب آکنده از عشق و معرفت که همیشه محیطی سرشار از
سلامت، امنیت، آسایش و آرامش اینجانب را در انجام وظیفه محوله یاری

دادند.

مشکر و قدردانی

حمد و سپاس و تسلیش برای خدایی که بر انسان منت نهاد و او را به گوهر علم و دانش مزین بخشید. در اینجا بر خود لازم می دانم به مفاد حدیث شریفه من لم یسکر الناس لم یسکر الله از زحمات اساتید عزیز دوره ی کارشناسی ارشد، که در طی دوران مذکور، بنده را در تحصیل علم و فضایل اخلاقی راهنمایی نمودند و با صبر و منت هر چه تمام راه کسب دانش را به بنده نشان دادند، نهایت تقدیر و تشکر نمایم و برای آن بزرگواران دعای خیر و توفیق روزافزون را از درگاه خداوند سئلت می نمایم و بالانحص اساتید راهنمای بزرگوار و دلسوز و بصورم جناب آقای دکتر نوید نقشبندی که به راستی تمام دقیق شب و روز را در اختیار بنده گذاشتند و با جان و دل بنده را راهنمایی های دلسوزانه و صادقانه فرمودند، کمال تشکر و قدردانی دارم و برای خود و خانواده ی محترم شان آرزوی توفیق و سلامتی را از ایزد منان

خواستارم.

چکیده

یکی از مسایل مهم و حساس امروز جامعه‌ی ما چگونگی برخورد با ناهنجاری‌های کودکان و تربیت شایسته آنان است. برخی قوانین سال‌ها تلاش دارند که تنبیه بدنی کودکان را از جامعه منسوخ نمایند، و معتقدند که تنبیه بدنی برخلاف کرامت انسانی و تمامیت جسمانی کودکان و امری غیر انسانی و خشن و تحقیرآمیز است. از این منظر دیدگاه فقه شافعی (از مذاهب اهل سنت) توجه خاصی به امور تربیتی کودکان، رشد و سعادت دنیوی و اخروی آنها دارد. در این راستا، در موارد خاصی و با حصول شرایط، به جهت رعایت مصلحت جامعه و کودک و به عنوان آخرین روش تربیتی، تنبیه بدنی کودکان را جایز و بلامانع دانسته است. همچنین تأکید دارد که رفتار گرم، محبت‌آمیز و مسئولانه والدین و عوامل تربیت نیاز به تنبیه بدنی را کاهش می‌دهد. لذا حتی المقدور و با توجه به تغییر عادات و عرف حاکم بر جامعه امروزی باید از آن اجتناب ورزید. در قانون مجازات اسلامی ایران نیز در تبصره دو ماده ۴۹ آمده است، هرگاه برای تربیت و پرورش صحیح کودک بزهکار تنبیه بدنی لازم باشد، تنبیه به میزان مصلحت جایز است. این تبصره که صراحتاً تنبیه بدنی کودکان را دربردارد در قانون از آن به عنوان تعزیر یاد شده است که علاوه بر والدین و سرپرستان قانونی، توسط قاضی و صلاح‌دید ایشان کودک می‌تواند تنبیه شود. در قانون ایران کودکان بزهکار به سه دسته تقسیم شده‌اند که هر کدام تنبیه و تأدیب خاص خود را دارد. به این ترتیب که کودکان زیر ۹ سال تأدیب و تنبیه خفیف، گروه‌های سنی ۹ تا ۱۵ سال از مرحله‌ی وعظ و نصیحت شروع شده و برحسب لزوم و در موارد خاصی به مدت سه ماه تا یک سال به کانون اصلاح و تربیت سپرده می‌شود و دسته سوم کودکان درفاصله‌ی سنی ۱۵ تا ۱۸ سال به دلیل شعور و آگاهی بیشتر تا حدی مسئولیت جزائی و حقوقی از طرف دادگاه دارند و بسته به جرایم درجه یک تا هفت حتی به جرمه نقدی هم تنبیه می‌شوند. پژوهش حاضر با رویکرد تطبیقی دو دیدگاه فقه شافعی و قانون ایران را در مورد تنبیه بدنی کودکان با روش کتابخانه‌ایی و اسنادی مورد بررسی قرار داده است.

کلمات کلیدی: تنبیه بدنی، کودک، فقه شافعی، قانون ایران

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
کلیات	۱
مقدمه	۲
بیان مسئله، ضرورت و اهمیت تحقیق	۲
پرسش های تحقیق	۳
پیشینه و جنبه نوآوری تحقیق	۳
اهداف تحقیق	۶
روش شناسی	۷
ساختار تحقیق	۷
فصل اول: مفاهیم و کلیات	۸
۱-۱- مفهوم شناسی کودک	۹
۱-۱-۱- بلوغ	۱۰
۲-۱-۱- رشد	۱۱
۳-۱-۱- کودک در فقه	۱۱
۴-۱-۱- کودک در قانون	۱۲
۵-۱-۱- کودک از منظر روانشناسان	۱۳
۲-۱- مفهوم شناسی تنبیه	۱۳
۱-۲-۱- تنبیه از نظر اسلام	۱۴
۲-۲-۱- تنبیه از نظر روانشناسی	۱۶
۳-۱- مفهوم شناسی فقه شافعی	۱۹
۱-۳-۱- امام شافعی	۲۱
۴-۱- مفهوم شناسی قانون ایران	۲۲
۱-۴-۱- قانون اساسی ایران	۲۳
فصل دوم: حکم شرعی تنبیه کودکان در فقه شافعی	۲۵
۱-۱- مقدمه	۲۶
۲-۲- مفهوم تنبیه در فقه شافعی	۲۶
۳-۲- موارد مجاز تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی	۲۶
۱-۳-۲- تنبیه برای انجام عبادات	۲۷

- ۲-۳-۲- تنبیه برای تربیت و تأدیب و عادت به محاسن اخلاقی..... ۲۷
- ۳-۳-۲- تنبیه کودک به جهت ارتکاب جرایمی که اگر فرد عاقل یا بالغی مرتکب شود موجب حد یا تعزیر شود..... ۲۹
- ۴-۲- تعارض ظاهری برخی از روایات با تنبیه بدنی کودکان..... ۲۹
- ۵-۲- افراد مجاز به تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی..... ۳۰
- ۵-۲- ۱- عصبه کودک..... ۳۰
- ۵-۲- ۲- مادر کودک..... ۳۰
- ۵-۲- ۳- حاکم شرع..... ۳۱
- ۵-۲- ۴- معلم..... ۳۱
- ۶-۲- قواعد تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی..... ۳۲
- ۷-۲- شرایط تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی..... ۳۵
- ۸-۲- تعداد و شدت ضربات کودک در فقه شافعی..... ۳۷

فصل سوم: حکم تنبیه کودکان در قانون ایران..... ۴۱

- ۱-۳- مقدمه..... ۴۲
- ۲-۳- مفهوم تنبیه در قانون ایران..... ۴۲
- ۳-۳- موارد مجاز، اندازه و میزان تنبیه بدنی کودک در قانون ایران..... ۴۲
- ۳-۳-۱- تنبیه و تأدیب مجاز برای کودکان زیر ۹ سال در قانون..... ۴۳
- ۳-۳-۲- تنبیه و تأدیب مجاز برای کودکان فاصله ی سنی ۹ تا ۱۵ سال در قانون..... ۴۴
- ۳-۳-۳- تنبیه و تأدیب مجاز برای کودکان فاصله ی سنی ۱۵ تا ۱۸ سال در قانون..... ۴۵
- ۴-۳- اندازه و میزان تنبیه بدنی کودک در فقه امامیه..... ۴۷
- ۴-۳- ۱- پنج تا شش ضربه شلاق..... ۴۷
- ۴-۳- ۲- تا ده ضربه شلاق و عدم جواز بیش از آن..... ۴۸
- ۴-۳- ۳- میزان تعداد ضربات به صلاحدید تنبیه کننده..... ۴۸
- ۵-۳- افراد مجاز به تنبیه بدنی کودک در قانون ایران..... ۴۹
- ۶-۳- قواعد تنبیه بدنی کودک در قانون ایران..... ۴۹
- ۷-۳- شرایط تنبیه بدنی کودک در قانون ایران..... ۵۱

فصل چهارم: نتیجه گیری و پیشنهادات..... ۵۵

- ۱-۴- نتیجه گیری..... ۵۶
- ۲-۴- پاسخ به سؤالات..... ۵۷
- ۳-۴- موانع تحقیق..... ۶۰

۴-۴- پیشنهادات ۶۱

منابع ۶۴

کلیات

مقدمه

شخصیت کودکان از دوران کودکی و خردسالی شکل می‌گیرد و ابزارها و شیوه‌های گوناگونی در جهت تربیت کودک در علوم تربیتی و به خصوص در روایات و متون فقه اسلامی جهت این امر مهم تجویز شده است. در این میان موضوع حکم تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی و قانون مجازات اسلامی ایران را که تا به حال به عنوان یک موضوع مستقل کار نشده و مورد نیاز جامعه است در این پژوهش بحث و بررسی می‌شود، زیرا این موضوع در جوامع امروزی به یک معضل اجتماعی تبدیل شده است و بین صاحب نظران در مورد این موضع اختلاف وجود دارد. به این ترتیب که عده‌ایی می‌گویند، چون در قانون مجازات ایران کودک از مسئولیت کیفری مبرا است، لذا نمی‌توان کودک را تنبیه کرد و از دیگر سوعده‌ایی از فقها تنبیه بدنی کودکان به جهت اصلاح و تأدیب آن‌ها و همچنین دفع شر جازم می‌دانند. بدین سبب پرداختن به این موضوع را مفید و جهت استفاده جامعه ضروری تشخیص داده‌ام تا متولیان امر درباره تنبیه بدنی کودکان که روز به روز جدی‌تر می‌شود راه درست را انتخاب نموده و درباره این موضوع تصمیم مناسبی را اتخاذ نمایند. این پژوهش با توجه به سوالات و اهداف تحقیق در چهار فصل تدوین شده است. در فصل اول مفاهیم کلیدی تحقیق به عنوان مفهوم شناسی مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم مبحث تنبیه بدنی کودکان از دید فقهای شافعی و در فصل سوم تنبیه بدنی کودکان از دیدگاه قانون مجازات ایران تبیین شده است. در نهایت در فصل چهارم به بررسی ابعاد اختلافی دو دیدگاه مطرح شده و نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات می‌پردازد.

بیان مسئله، ضرورت و اهمیت تحقیق

کودکان طیف لطیفی از جامعه هستند که مسائل مربوط به آنان به دو دلیل از حساسیت ویژه‌ایی برخوردار است؛ از یک سو به دلیل عدم رسیدن به رشد کامل جسمی و روحی آسیب پذیر هستند و از سوی دیگر به عنوان آینده سازان جامعه‌ی ما تلقی می‌شوند و آینده جامعه به رشد و سالم بودن فکر و روح آن‌ها بستگی دارد و در گذشته به اثبات رسیده است جوامعی که در تربیت کودکان همت والایی از خود نشان نداده‌اند به انحطاط اخلاقی و روحی کشیده شده است. از این رو برقراری ارتباط درست با کودک از اهمیت ویژه‌ایی برخوردار است. یکی از مسایل مهم دنیای امروزی مسأله تنبیه بدنی کودکان است. از دیدگاه امام شافعی کودک به کسی گفته می‌شود که به حد تکلیف شرعی نرسیده باشد که آن نه سال قمری در دختر و پانزده سال قمری در پسر است.

درک نادرست بشر از کودک و دوران طفولیت و گاهی هم خبیث و ناپاک دانستن او در طول تاریخ باعث شده بود که سخت‌ترین برخورد با کودکان امری عادی و مثبت تلقی شده و به دلیل همین نگرش هر گونه اذیت و آزار و شکنجه‌ی آنان امری مجاز تصور می‌شد.

تنبیه به دو دسته ؛ تنبیه روانی و تنبیه بدنی تقسیم می‌شود. تنبیه بدنی به معنای استفاده از نیروی فیزیکی جهت ایجاد درد بدون صدمه، به منظور تربیت صحیح کودک می‌باشد. در جوامع کنونی تنبیه بدنی یک نوع کودک آزاری تلقی شده و شایع ترین نوع خشونت در خانواده به شمار می‌آید که موجب نقص حقوق کودک می‌شود. لذا تبیین مبانی فقهی و حقوقی کودکان اجتناب ناپذیر است. بر اساس مسائل مذکور در بیان مسأله و با توجه به حساسیت تنبیه کودکان در اجتماع نکاتی که ضرورت انجام این تحقیق را ایجاب می نماید به شرح زیر است:

- بر اساس آمار سازمان جهانی بهداشت در سال ۱۳۹۹، چهل میلیون کودک زیر ۱۴ سال در سراسر جهان در معرض انواع کودک آزاری‌ها قرار دارند و هر روز در جوامع داخل و خارج شاهد کار اجباری کودکان، کودک آزاری، سوء استفاده جنسی، قاچاق اعضاء کودکان و... هستیم.
- لذا موضوع این پژوهش برآن است ضمن تفهیم و روشن کردن موضوع فقهی و حقوقی تنبیه کودکان و بیان راهکار مناسب در مورد تنبیه بدنی و بیان این موضوع که آیا کودکان بزهکار را به حال خود باید رها کرد و نظاره‌گر خیره سری‌های او شد یا این که شرع مقدس خصوصا فقه شافعی و قانون مجازات اسلامی اجازه تأدیب و تنبیه اصولی بر مبانی آموزه های قرآن و سنت را تجویز می‌کنند؟

پرسش های تحقیق

- بنابراین سوای تفاوت حکم تنبیه بدنی کودکان در فقه شافعی و قانون مجازات ایران، سوالات پژوهش حاضر به شکل زیر صورت بندی می گردد:
- حکم تنبیه بدنی کودکان در فقه شافعی چگونه است؟
  - میزان تنبیه بدنی کودکان در فقه شافعی با حصول شرایط آن تا چه حدی است؟
  - حکم تنبیه بدنی در قانون مجازات ایران چگونه است؟
  - شباهت ها و تفاوت‌های حکم تنبیه بدنی در فقه شافعی و قانون مجازات اسلامی ایران به چه شیوه‌ای است؟

پیشینه و جنبه نوآوری تحقیق

در انجام هر کار تحقیقی مطالعه و بررسی پژوهش‌های پیشین که توسط دیگر پژوهشگران در ارتباط با موضوع مورد مطالعه انجام شده است، از چند بعد لازم و ضروری می‌باشد: نخست آنکه با بررسی این پژوهش‌ها ضمن آگاهی از کمیت و کیفیت آن‌ها می‌تواند به یک چارچوب نظری و

عملی در انجام کار پژوهشی خود دست یابد. دوم اینکه پژوهشگر با بررسی ادبیات و پیشینه موضوع و نقد آثار پژوهشی دیگران از تکرار مطالب پیشگیری نماید. هرچند در خصوص موضوع این پژوهش « بررسی تطبیقی حکم تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی و قانون ایران » به طور مستقیم پایان نامه ای موجود نمی باشد و تاکنون پژوهش جامعی صورت نگرفته است. به عبارت دیگر کتاب یا پژوهشی که مستقلاً در مورد موضوع مذکور باشد وجود ندارد ولی در لابه لای کتب فقهی، حقوقی و بعضی کتب روانشناسی در مورد تنبیه بدنی کودکان بحث شده است و تحقیقاتی هم در این باره به صورت مقاله درآمده که به تعدادی از آن ها اشاره می شود:

شاملی و بابوکانی (۱۳۹۰) در تحقیقی تحت عنوان « تأدیب کودک از نظر تربیت و فقه

اسلامی به نتایج زیر دست یافته اند:

- در فقه امامیه ترک بزهکاری و ناهنجاریهای اخلاقی کودکان در قالب دو فرع فقهی تعزیر و تأدیب بیان شده است. تعزیر عقوبتی است که شارع برای آن اندازه های معین نکرده و تعیین مقدارش را به دست حاکم سپرده است، ولی تأدیب با توجه به موارد کاربرد آن نزد فقها برای دو معنای تربیت همراه با تنبیه به عنوان وظیفه والدین در قبال فرزندان و معلم در قبال متعلم و یا تأدیب مترادف با تعزیر.

- بین فقیهان حداقل دو نظریه در مورد شیوه های تعزیر و تأدیب افراد وجود دارد: اول؛ انحصار اجرای تعزیر و تأدیب به ضرب با تازیانه است که به ادله هایی مانند مضمون برخی روایات و اتفاق غالب فقیهان استناد جسته است. دوم؛ عده ای به ادله ای مانند مفهوم لغوی تعزیر و تأدیب، آیه و روایاتی که بیانگر مصادیق مختلف اجرای آن دو هستند، تمسک جسته است. از نظر این پژوهش دیدگاه اول پذیرفتنی نیست؛ زیرا این دسته روایات تنها به مصداق شایع این دو فرع فقهی اشاره داشته و برخی از فقیهان هم تردید در انحصار به ضرب کرده و معتقد به توسعه برای مصادیق تعزیر شده اند.

- عمده مباحث شیوه های اجرای تعزیر و تأدیب کودک بزهکار و هنجارشکن را دردانش روانشناسی می توان در بحث تغییر رفتار کودک و برخی از شیوه های منفی و مثبت کاهش رفتار نامطلوب مانند تنبیه، جریمه، جبران، محرومیت و تقویت تفکیکی رفتار ناهمسان بررسی نمود. از نظر این پژوهش هردو شیوه در بحث تعزیر و تأدیب کودک کارایی دارد و نباید آثار نامطلوب برخی از روش های منفی کاهش رفتار موجب شود تا برخی از مریبان از اصل روش های منفی دوری گزینند؛ زیرا این گروه از مخالفان به طرد کامل این روش ها نپرداخته اند.

حسینی (۱۳۹۲) در تحقیقی تحت عنوان بررسی مسئولیت و آثار تنبیه بدنی کودک در

فقه و حقوق ابراز می دارد: رویکرد حقوق در قبال تنبیه بدنی رویکردی حذفی است؛ و با تکیه بر حقوق اساسی مانند: کرامت انسانی، تمامیت جسمانی و رعایت مصالح عالی کودک همه ی اشکال

گونگون تنبیه بدنی را ممنوع برشمرده؛ و تنبیه بدنی و روانی کودک از مصادیق رفتارهای بیرحمانه و غیر انسانی تلقی می‌شود.

از سوی دیگر بزرگان فقهای شافعی تنبیه بدنی کودک را در جهت مصالح عالی کودک جایز شمرده‌اند و لیکن این بدان معنا نیست که این دو نظام دو رویکرد متفاوت دارند چرا که راهکارهایی با تکیه بر شیوه‌های استنباط فقهی وجود دارد که به وسیله آنها می‌توان حداکثر تقریب را بین این دو رویکرد ایجاد نمود برای مثال حاکم اسلامی می‌تواند بر اساس مصلحت جامعه اسلامی و اثرات مخرب تنبیه بدنی و پیامدهای ناگوار آن به ممنوعیت آن فتوا دهد.

حسینی خواه (۱۳۸۹) در کتابی تحت عنوان «تنبیه بدنی کودکان در نظام بین الملل حقوق بشر و فقه امامیه» بیان کرده اند که بررسی حقوق «کودکان» در زمینه «تنبیه بدنی» آنان به بهانه تربیت کردن از منظر حقوق اسلامی و فقه امامیه است. در پژوهش انجام شده ابتدا به مفهوم و مصادیق تنبیه بدنی کودکان و سپس از منظری حقوقی ممنوعیت تنبیه بدنی و سوء رفتار با کودکان مورد بحث قرار گرفته و در نهایت از منظر فقه امامیه موارد جواز و عدم جواز تنبیه بدنی کودکان در زمینه تربیت کردن آنان تبیین شده است. نویسنده با توجه به روایات، سیره عملی و تربیتی معصومان و قوانین بین‌المللی به بررسی ابعاد مختلف تنبیه بدنی کودکان به مقدار و مواقع جواز تنبیه بدنی کودکان اشاره کرده و ادله فقهی جواز تنبیه بدنی و احکام فقهی مترتب بر آن مانند قاعده ضمان، قاعده احسان، ولایت والدین بر فرزندان و اصول تربیت اسلامی را در این رابطه شرح داده است.

پور حسین و خسروی (۱۳۹۰) در کتاب تألیفی تحت عنوان «تنبیه و تشویق کودکان خردسال» به ذکر ذیل توجه کرده اند. این کتاب به چگونگی ایجاد نظم و انضباط در کودکان از راه تنبیه و تشویق اختصاص یافته است. نگارنده گان پس از ارائه مقدمه‌ای دربارهٔ محبت و لزوم تشویق به عنوان عاملی برای شکوفایی استعدادهاى کودکان، به تعریف تشویق و تنبیه پرداخته اند. در ادامه، دیدگاه‌های مختلف در مورد تنبیه و تشویق و انواع آنها را بررسی کرده و به نکات حائز اهمیتی در این باره اشاره شده است.

ناصح علوان (۱۳۸۹) کتابی در باب «تربیه الاولاد» تألیف نموده اند که تصویری جامع از تربیت اسلامی ارائه می‌دهد و در این جهت از آیات و روایات می‌گیرد. نکته قابل توجه در کتاب این است که اگر تلاش نماییم تلفیقی از تجارب علوم روانپزشکی و روانشناسی و علوم تربیتی اسلامی ایجاد نماییم که ما را در اجرا و فهم هر چه بیشتر آیات و روایات کمک کند، بسیار مطلوب‌تر خواهد بود. زیرا روانشناسی و روانپزشکی اسلامی چون از منشأ آسمانی است، دیدی بسیار فراگیرتر و کامل‌تر دارد و در این مورد تفاسیر قرآن و کتب اندیشمندان مسلمان منبعی بسیار غنی و در خور توجه است اما ما را از تجربیات خود و سایرین بی‌نیاز نمی‌کند.

رضایی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان « میزان و ماهیت تعزیر و تأدیب کودک در فقه و قانون مجازات اسلامی » به این نتیجه دست یافته اند که تنبیه بدنی باید به عنوان آخرین راهکار در صورت اثر نکردن راهکارهای دیگر در نظر بگیریم. در تنبیه بدنی کودک باید چند چیز لحاظ شود؛ اینکه تنبیه بستگی به نوع خطایی دارد که کودک مرتکب شده است که آیا کار ناپسند و بر خلاف شئونات بوده یا کاری است که در شریعت گناه محسوب می شود. بنابراین باید به شرایط جسمی و روحی کودک و سن او توجه شود. در واقع تنبیه نباید موجب دیه شود و نباید بخاطر انتقام جویی باشد. بلکه باید تربیت به منظور تأدیب و برای مصلحت آنها باشد.

صانعی (۱۳۹۶) تحقیقی در مقطع دکترا با عنوان «تحلیل فقهی و روانشناختی تعزیر و تأدیب کودک» انجام داده اند. این تحقیق باهدف جمع‌آوری احکام فقهی و روان‌شناختی تعزیر و تأدیب کودک، به صورت یک مجموعه واحد، تجزیه و تحلیل احکام فقهی و روان‌شناختی تأدیب و تعزیر کودک و کشف ارتباط بین آنها نگاشته شده است. همچنین سعی شده با مراجعه به منابع دست‌اول، تحلیل و ارزیابی اطلاعات جمع‌آوری شده به استخراج احکام تعزیر و تأدیب کودک پرداخته شود.

در یک ارزیابی کلی از پژوهش‌های انجام‌گرفته در زمینه آثار و مطالعات قبلی مرتبط با موضوع تحقیق، می‌توان به این نتیجه دست‌یافت که وجه تمایز این تحقیق با دیگران جنبه تطبیقی حکم تنبیه بدنی کودک در فقه شافعی و قانون ایران و کشف تفاوت‌ها و شباهت‌های آنها از نظر اثربخشی تنبیه و عدم تنبیه است.

اهداف تحقیق

الف- هدف کلی

هدف کلی تحقیق شناخت حکم تطبیقی تنبیه بدنی کودک در قانون ایران و فقه شافعی است.

ب- اهداف فرعی

اهداف فرعی و کاربردی تحقیق عبارت‌اند از:

۱. بررسی آثار تنبیه بدنی در عملکرد کودکان در دوران کودکی و آینده‌ی آنها
۲. کسب آگاهی از تأثیرات مثبت و منفی ناشی از تنبیه بدنی کودکان
۳. توجه به راهکارهایی مفید علاوه بر تنبیه بدنی در اصلاح و آگاه کردن کودکان
۴. نظر فقهای شافعی در مورد تنبیه بدنی کودکان و کیفیت و کمیت آن، و اینکه چه کسانی مجوز تنبیه بدنی کودکان را دارند.
۵. بررسی رابطه‌ی بین حکم فقهی مذهب شافعی و قانون مجازات ایران در مورد تنبیه بدنی کودکان

روش شناسی

این پژوهش از نوع بنیادی و مبتنی بر روش کتابخانه ای است که از طریق فیش برداریو تحلیل داده های موجود، سعی در تحلیل تنبیه کودکان با توجه به آرای فقهای شافعیه و قانون مجازات ایران را دارد. به این صورت که مطالب مرتبط با موضوع از تفاسیر و احادیث و کتب معتبر دیگر گردآوری می شود و سپس با استفاده از روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی، مطالب گردآوری شده در یک فرآیند منطقی با مقارنه و تطبیق آرا و بیان نظرات گوناگون پیرامون موضوع ذکر و مورد نقد و بررسی قرار می گیرد، در تجزیه و تحلیل مطالب پژوهش از روش کیفی استفاده شده است.

ساختار تحقیق

هر تحقیقی در قالب فرآیند علمی صورت می گیرد. فرآیند علمی تحقیق از مراحل تشکیل شده که به صورت نظام وار و مرتبط به هم از نظامی منطقی پیروی کرده و هدفی خاص را دنبال می کند. با توجه به اهمیت فرآیند و ساختار تحقیق به عنوان راهنمای محقق، سعی گردیده است تا مراحل کلی انجام تحقیق (شامل چهار فصل) به شرح زیر ارائه گردد:

فصل اول: شامل مفاهیم و کلیات

فصل دوم: حکم شرعی تنبیه بدنی کودکان در فقه شافعی

فصل سوم: حکم تنبیه بدنی کودکان در قانون ایران

فصل چهارم: نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

فصل اول

مفاهیم و کلیات